

PAPER DETAILS

TITLE: Kovid 19 Pandemi Süreciyle İlgili Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri

AUTHORS: İzzet KAPLAN,Celal Teyyar UGURLU

PAGES: 118-141

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2397102>

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEDF)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2023, 23(1), 118–141. [https://dx.doi.org/ 10.17240/aibuefd.2023..-1109023](https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1109023)

Kovid 19 Pandemi Süreciyle İlgili Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerin Görüşleri *

Views of School Administrators and Teachers on the Covid-19 Pandemic Period

İzzet KAPLAN¹ , Celal Teyyar UĞURLU²

Geliş Tarihi (Received): 26.04.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 20.01.2023

Yayın Tarihi (Published): 25.03.2023

Öz: Bu çalışmanın amacı: Kovid 19 pandemi sürecinde, ilkökul-ortaokul yöneticileri ve öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemektir. Pandemi sürecinde okullarda öğretimin devam ettiği günlerde ve uzaktan öğretim sürecinde, okul yöneticileri ve öğretmenler; öğretmen, öğrenci ve velilerden gelen şikâyet ve isteklere çözüm getirmek durumunda kaldılar. Okul yöneticileri ve öğretmenler yeni ve daha önce karşılaşmadıkları sorunlarla karşılaştılar. Bu süreçte okul yöneticileri ve öğretmenlerin sorunlara getirdiği çözümler, kriz yönetimi örnekleri olarak görülebilir. Bu çalışmada, pandemi sürecinde okullarda yaşanan sorunlar ve bu sorunlara getirilen çözüm önerileri belirlenerek alana ve uygulayıcılara katkı sunmak amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Hatay İli Antakya, Defne, Samandağ ve Hassa İlçelerindeki 64 ilk ve ortaokulundaki yönetici ve öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ile seçilen yönetici ve öğretmenlerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Veriler; araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiş, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, pandemi döneminde teknolojik araç yetersizliği, internete ulaşım, temizlik ve hijyen, öğrenme kayıpları, devam-devamsızlık, korku kaygı, sosyalleşme, okul bağlılığı, okul yönetimi görev ve sorumlulukları gibi sorunlar tespit edilmiştir. Katılımcılar bu sorunlara; farklı şekilde ders işleme, rehberlik ve bilgilendirme yapma, fiziki mekân kullanımında değişiklik yapma, temizlik ve hijyen, teknolojik araç gereç sağlama şeklinde çözüm getirmişlerdir. Sorunlara kalıcı çözümler getirmek için; öğrencilere teknolojik ve maddi destek, öğretim uygulamalarının farklılaştırılması, öğrenci destek hizmetleri, temizlik ve hijyen, teknolojik destek, yönetimi güçlendirme yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Pandemi gibi kriz durumlarına okulların hazır olmadığı ve pandeminin öğrenciler arasındaki fırsat eşitsizliğini artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Kovid-19, okul yöneticileri, uzaktan eğitim, örgün öğretim

Abstract: The aim of this study is to discover the problems faced by primary or secondary school administrators and teachers during the Covid-19 Pandemic and to identify solutions. During the Pandemic, school administrators and teachers had to resolve complaints and requests from teachers, students, and parents when education continued in schools and distance education was experienced. As a result, school administrators and teachers faced new problems they had not encountered before. The solutions brought by school administrators and teachers to problems during this pandemic period can be seen as examples of crisis management. In this study, the problems experienced in schools during the pandemic period and the solutions offered to these problems were determined, and it was aimed to contribute to the field and practitioners with this information. A qualitative research design was used in the research. The study group of the research consists of administrators and teachers of 64 primary and secondary schools in Antakya, Defne, Samandağ, and Hassa Districts of Hatay Province. In the research, face-to-face interviews were conducted with the administrators and teachers selected with the maximum variety sampling, one of the purposive sampling methods. The data were obtained with a semi-structured interview form developed by the researchers and analyzed with the content analysis method. According to the findings obtained in the study, problems such as lack of technological tools, internet access, cleaning and hygiene, learning losses, absenteeism, fear anxiety, socialization, school engagement, school management duties, and responsibilities were identified during the pandemic period. Participants in the research stated that they brought solutions to these problems in the form of teaching lessons, providing guidance and information, making changes in the use of physical space, cleaning and hygiene, and providing technological equipment. It has emerged that technological and financial support for students, differentiation of teaching practices, student support services, cleaning and hygiene, technological support, and strengthening management is required to bring permanent solutions to the problems. Thanks to the research, it has been concluded that schools are not ready for crises such as the Pandemic and that the Pandemic increases the inequality of opportunity among students.

Keywords: Pandemic, Covid-19, school administrators, distance education, formal education

Atıf/Cite as: Kaplan, İ ve Uğurlu, C.T. (2023). Kovid 19 pandemi süreciyle ilgili okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 118-141. [https://dx.doi.org/ 10.17240/aibuefd.2023..-1109023](https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023..-1109023)

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/ijaws>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2015 – Bolu

* (Gerekli ise) Bildiri ya da Tez olarak sunulmuşsa açıklama yapılabilir.

¹ Sorumlu Yazar: Dr. İzzet Kaplan, Hatay Milli Eğitim Müdürlüğü, gizzetkaplan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6685-9692

² Prof. Dr. Celal Teyyar Uğurlu, Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, celalteyyar@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-7933-9327

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Koronavirüs pandemisini ilk olarak 11 Mart 2020’de açıkladı. Dünya sağlık Örgütü raporuna göre milyonlarca insan virüsten etkilendi. İlk ölüm 12 Mart 2020’de gerçekleşti (World Health Organization, 2022). Virüs başlangıçta önemsiz bir sorun gibi algılandı. Küçük önemsiz ayrıntıların çok büyük sonuçlara neden olduğunu anlatmak için “kelebek etkisi” kavramı kullanılmıştır. Kelebek etkisi “Çin’de bir kelebek kanadını çırparsa, Meksika Körfezi’nde fırtına çıkabilir” şeklinde betimlenebilir (Gürsakaç, 2001, s.5). İleri sürülen bu tez, “Koronavirüs (Kovid 19)” ile ilgili bir kehanet gibi gerçekleşmiştir. Çin’in Wuhan şehrinde ortaya çıkan koronavirüs pandemisi 4 aylık bir sürüde dünyanın her bölgesine yayılarak, bütün insanların sağlığını etkilemiştir. Bu hastalık 22 Mart 2022 tarihi itibari ile 6 077 252 kişinin ölümüne, 469212705 vaka sayısına ulaşılmıştır (World Health Organization, 2022). Koronavirüsün etkisi gezegenin her bölgesinde görülmüştür. Dünyanın dört bir yanındaki kilitlenme hayal bile edilemeyecek bir şekilde çocukların hayatı üzerinde korkunç bir etki yaratmıştır. Çoğunlukla öğrenciler okullara gidememiş ve Koronavirüs bize değişimin kesin olduğunu öğretmiştir (Singla, Tanwar, Badotra ve Rana, 2021).

Kovid kilitlenmesi dünyayı birçok yönden etkilemiştir. Yeni uygulamalar, yeni bir yaşam tarzı sürdürme, sosyal mesafe gibi durumlarla dünyanın standardını tamamen değiştirmiştir. Bu değişim, öğrenme, öğretme ve öğrenme biçimlerini de ciddi şekilde etkilemiştir (Jindal, Bajal, Singh, Diwakar, Arya ve Sharma, 2021). Pandemi sürecinde devlet yöneticileri, ekonomik, sağlık ve sosyal alanlarında tedbirler almaya başlamışlardır. Eğitim kurumları tarafından acil önlemler çerçevesinde online öğrenme imkanlarını sağlamak elzem olmuştur. Özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrenciler için teknolojik imkanları hızlı bir şekilde sağlamak belli zorlukları da beraberinde getirmiştir. Sohail, Bilal, Bashir, Farooq ve Hussain’e (2021) göre geleneksel yöntemlerin uygulandığı ülkelerde özellikle pandemi sürecinde eğitimde ciddi aksamaların olması kaçınılmaz olmuştur.

Kovid-19 salgını nedeniyle dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hükümet tarafından, sokağa çıkma yasağına kadar uzanan bir dizi önlemler alınmaya başlanmıştır. Alınan önlemler kapsamında 16 Mart 2020 tarihinde öncelikle okullar 2 hafta kapatılmış, daha sonra okulların kapatılma süreci uzatılmıştır. Okulların örgün eğitime kapatılmasıyla MEB tarafından Eğitim Bilişim Ağı (EBA) aracılığı ile televizyon yayını ve internet üzerinden canlı dersler yapmaya başlanmıştır. MEB uzaktan öğretimle ilgili birçok deneyimi olmasına rağmen ülke çapında uzaktan öğretime hazırlıksız yakalanmıştır. Ülke çapında internet alt yapısı, bilgisayar, tablet ve telefon yetersizliğine bağlı sorunlar nedeniyle şehir merkezlerinden kırsal bölgelere, sosyo ekonomik düzeyi yüksek bölgelerden düşük yerlere doğru artan miktarda canlı derslere katılım sorunları yaşandığı gözlemlenmiştir.

Pandemi nedeniyle uzaktan öğretim uygulamaları hayatımıza hızlı ve etkili olarak girmeye başlamıştır. Uzaktan eğitim dünyada ve Türkiye’de çok eskilere dayanmaktadır. İlk olarak mektupla öğretim çalışmalarıyla başlayan uzaktan öğretim, telefon, radyo, televizyon ile devam etmiş ve günümüzde bilgisayar ve internet teknolojilerindeki gelişme ile canlı derslerin yapılmasına evrilmiştir. Günümüzde uzaktan öğretim; zoom, whatsapp, Microsoft Teams, Skype gibi yazılımlarla canlı dersler yapılmaya ve önceden hazırlanan dersler televizyonlardan izlenmeye başlanmıştır. Teknolojinin sağladığı imkânlarla dersler canlı olarak evlerden takip edilmiştir. Böylece, bütün dünyada uzaktan eğitim ve uzaktan öğretim kavramları bir zorunluluk olarak hayatımıza girmiştir. Bu durumun sınıflarda gerçekleştirilen öğretimin değişmesi ve dönüşmesinin yolunu açtığı söylenebilir.

“Uzaktan eğitim; geleneksel öğrenme- öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinliklerini yürütme olanağının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerinin planlayıcıları ile öğrenciler arası, iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden bir öğretme yöntemi” olarak tanımlanmıştır (Kaya, 2002, s.21-22). Uzaktan öğrenme ise “yerden ve zamandan bağımsız olarak sunulabilen, bireylere eğitsel materyallerin elektronik

ortamda uygun ve esnek olarak yapılandırabilme, güncellenebilme ve farklı teknolojileri öğrenme sürecine katabilme, 7/24 kullanabilme gibi özellikler içeren çağdaş ve etkin bir öğrenme biçimi” olarak tanımlanmıştır (Yamamoto ve Altun, 2020). Zorunluluktan doğan uzaktan eğitim ve öğretimin, sınıflarda verilen derslere alternatif olarak hayatımıza gireceği söylenebilir. Çok yakın bir gelecekte; derslerin bir kısmının sınıflarda, bir kısmının uzaktan öğretimde yapıldığı eğitim olan hibrit eğitim uygulamalarının yaygınlaşacağı da söylenebilir. Bu yönüyle pandemi döneminde okullarda yaşanan sorunları ve bu sorunlara getirilen çözümleri tespit etmek gelecekteki olası sorunların çözümlerine katkı sunabilir.

Pandemi süreci okul yöneticileri, öğretmenleri, velileri ve öğrencileri etkilemiştir. Okul müdürleri ve öğretmenlerin uzaktan öğretim süreciyle birlikte görev ve sorumluluk anlayışları değişime uğramıştır. Öğrenciler televizyon, bilgisayar, tablet veya telefon ekranından ders işlemeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, okullarında daha önce örneği yaşanmayan problemler ortaya çıkmıştır. Eğitimde ortaya çıkan bu yeni durumla ilgili sorunlarla yüz yüze gelen ve bu sorunları çözmek zorunda olan kişilerin başında okul yöneticileri ve öğretmenler gelmektedir.

Pandemi sürecinde okul yöneticileri veli, öğrenci ve öğretmenlerin sorunlarına, öğretmenler ise öğrenci ve velilerin sorunlarına çözüm geliştirmek zorunda kalmışlardır. Okul yöneticileri ve öğretmenler daha önce bir örneğini yaşamadıkları bir kriz süreci ile karşılaşmışlardır. Bu kriz sürecinde yaşanan sorunlara okul yöneticileri ve öğretmenlerin geliştirdikleri çözüm önerilerinin tespit edilmesi alana ve uygulayıcılara katkı sunabilir. Araştırmadan elde edilecek sonuçlardan yola çıkarak, gelecekte yaşanacak doğal afetler, yangın, pandemi ve savaş gibi olağanüstü durumlara okullar, öğretmenler ve yöneticilerin nasıl hazırlıklı olabileceklerine yardımcı olunabilir.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, (kovid 19) pandemi sürecinde resmi devlet ilk ve ortaokul yöneticileri ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları ve çözüm önerilerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

1. Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre pandemi sürecinde yaşanan sorunlar nedir?
2. Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre pandemi sürecinde yaşanan sorunlara ilişkin;
 - a) Geliştirilen çözümler nelerdir?
 - b) Çözüm önerileri nelerdir?
3. Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre pandemi sürecinin;
 - a) Olumlu yanları nelerdir?
 - b) Olumsuz yanları nelerdir?

1.2. Araştırmanın önemi

Okul yöneticileri ve öğretmenler daha önce bir örneğini yaşamadıkları bir kriz süreci ile karşılaşmışlardır. Bu kriz sürecinde yaşanan sorunlara okul yöneticileri ve öğretmenlerin geliştirdikleri çözüm önerilerinin tespit edilmesi alana ve uygulayıcılara katkı sunabilir. Araştırmadan elde edilecek sonuçlardan yola çıkarak, gelecekte yaşanacak doğal afetler, yangın, pandemi ve savaş gibi olağanüstü durumlara okullar, öğretmenler ve yöneticilerin nasıl hazırlıklı olabileceklerine ilişkin çıkarım yapılabilir. Araştırma sonuçları bu nedenlerle önem arz etmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmalarında belli bir olguya ilişkin, bireysel algı ya da perspektiflerin ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır (Christensen, Johnson ve Turner, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmada “amaçlı örnekleme yöntemlerinden” “maksimum çeşitlilik örnekleme” kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme; göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Creswell, 2003; Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Örneklem seçiminde katılımcıların, sosyo-ekonomik düzeyi ve yerleşim yeri (İlçe, belde, köy), görevi (okul müdürü, müdür yardımcısı, sınıf ve branş öğretmeni), kıdemi, cinsiyeti gibi özelliklere göre farklılaşma dikkate alınmıştır. Katılımcılara ait kişisel bilgiler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1.

Çalışma Grubundaki Yönetici ve Öğretmenlerin Özellikleri

Demografik Özellikler	Sınıflandırma	Yönetici		Öğretmenler	
		Müdür	Md. Yrd	f	f
Cinsiyet	Kadın	1	2	3	15
	Erkek	14	15	29	17
Eğitim Durumu	Lisans Tamamlama	3	0	3	0
	Lisans	7	15	22	32
	Lisans Üstü	5	2	7	0
Kıdem	1-5 Yıl	0		0	7
	6-10 Yıl	2	3	5	12
	11-15 Yıl	1	9	10	6
	16-20 Yıl	1	4	5	5
	21 Üzeri	1	11	12	2
Branşı	Sınıf Öğretmeni	10	9	19	10
	Branş Öğretmeni	5	8	13	22

Tablo 1 incelendiğinde; çalışma grubundaki katılımcılardan 32 yöneticinin 29’unun erkek 3’ü kadın; 15’i müdür, 17’si müdür yardımcısı; 3’ü 2+2 lisans tamamlama mezunu, 22’si lisans mezunu, 7’i lisansüstü mezunu; 5’i 6-10 yıl kıdeme, 10’u 11-15 yıl kıdeme, 5’i 16-20 yıl kıdeme, 12’si 21 yıl ve üzeri kıdeme; 19’u sınıf öğretmeni, 13’ü branş öğretmeni; oldukları görülmektedir. Çalışma grubundaki katılımcılardan 32 öğretmenin; 17’si erkek, 15’i kadın; 32’si (tamamı) lisans mezunu; 7’si 1-5 yıl, 12’si 6-10 yıl, 6’sı 11-15 yıl, 5’i 16-20 yıl, 2’si 21 yıl ve üzeri kıdemde; 10’unun sınıf öğretmeni, 22’sinin branş öğretmeni oldukları görülmektedir.

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Veri toplama aracı, alan taraması yapılarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Bu alan taramasına dayalı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları hazırlanmış ve uzman görüşlerine sunulmuştur. Eğitim yönetimi ve denetimi alanında doktora mezunu 2 uzmandan görüş alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 1 müdür, 1 müdür yardımcısı ve iki öğretmenle yüz yüze görüşme yapılarak pilot olarak uygulanmıştır. Pilot uygulama ve uzman görüşlerinden elde edilen bilgilere göre yarı yapılandırılmış görüşme formu 4 ana soru ve 2 sonda sorusu olarak belirlenmiştir. Okul yöneticileri ve öğretmenlere sorulan sorular; 1. Okulun yöneticisi/öğretmeni olarak pandemi sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir? 2. Okulun yöneticisi /öğretmeni olarak pandemi sürecinde yaşadığınız sorunlara, a)

nasıl çözümler getirdiniz? b) hangi öneriler getirilebilir? 3. Okul yöneticisi/öğretmeni olarak pandemi sürecinin a) olumlu ve b) olumsuz yanları nelerdir?” şeklindedir. Bu araştırmada, veriler bireysel görüşme yapılarak, 2021 yılı Mayıs-2022 yılı Ocak ayı arasında toplanmıştır. Görüşmede anlaşılmayan hususlarla ilgili görüşmecilere, “örnek verir misiniz”, “açıklama getirir misiniz” gibi müdahaleler yapılmıştır. Görüşmeler 30-35 dakika arasında sürmüştür. Görüşmede elde edilen veriler yazıya geçirilmiş, görüşme formları ve düz yazıya dönüştürülen metin karşılaştırılarak eksikler tamamlanmıştır.

2.3.1. Geçerlik ve Güvenirlik

Güvenirlik ve geçerlilik kanıtları farklı şekillerde tanımlanır. İç ve dış geçerlik ile iç ve dış güvenilirlik özellikleri araştırma kapsamında birçok değişkenin incelenmesi ile betimlenir (Onwuegbuzie ve Johnson, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 78). Bu amaçla araştırma süreci ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Veriler elde edilirken veri çeşitliliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Katılımcılarla, ön görüşme yapılarak çalışma ile ilgili bilgilendirme yapılmış, gönüllü olarak görüşmeyi kabul edenlerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma bulguları diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmada Miles ve Huberman'ın (1994) dış geçerlilik ile ilgili ileri sürdüğü; araştırma örnekleme, ortamı, süreçlerin özellikleri başka örneklerle karşılaştırma yapabilecek düzeyde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırma verileri ile araştırmanın problem ve alt problemleri ilişkilendirilerek betimlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun uzman görüşü ve pilot uygulaması yapılmıştır. Araştırmacının güvenilirliği için ise, araştırma yönteminin iyi belirlenmesi; araştırma yapılacak kurumun veya ortamın iyi tanınması, araştırma ortamında yeterince bulunulması; katılımcıların gönüllüğü ve çeşitliliği, kaynakça yeterliliği gibi özellikler dikkate alınmıştır. Her iki araştırmacı kategori ve temaları ayrı ayrı oluşturmuştur. İki araştırmacının oluşturduğu temaların, %85'in üzerinde benzerlik gösterdiği görülmüştür. Miles ve Huberman'a (1994) göre; hesaplanan değer %80 ve üzeri olması kodlayıcılar arası uyumun yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, uyumsuz olan temalar iki araştırmacı bir araya gelerek birlikte oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin analizi

Araştırma verilerinin analizinde “içerik analizi” tekniğinden yararlanılmıştır. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.162). Katılımcılardan yöneticilere Y1...Y32, öğretmenlere Ö1...Ö32 şeklinde kodlar verilmiştir. Bu şekilde katılımcıların kimlikleri korunmuştur. Katılımcılardan elde edilen görüşlerden, kodlar oluşturulmuş, kodlardan temalar oluşturularak, doğrudan katılımcı görüşleri ile yorumlanmıştır.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 06/12/2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 14

3. BULGULAR

Bulgular bölümü, ilkökul-ortaokul yöneticileri ve öğretmenlerinin görüşleri alt problemler altında incelenmiştir.

1. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin pandemi sürecinde yaşadığı sorunlara ilişkin bulgular.

Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre, Kovid 19 Pandemi sürecinde okullarda yaşanan sorunlar; teknolojik araç, internete ulaşım, temizlik ve hijyen, öğrenme kayıpları, devam devamsızlık, korku kaygı, sosyalleşme, okul bağlılığı, okul yönetimi görev ve sorumlulukları olmak üzere 9 tema altında toplanmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerinin görüşlerinden kodlar, kodlardan temalar oluşturularak Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2’ye göre, okul yöneticileri ve öğretmenlerin pandemi sürecinde karşılaşılan sorunları; teknolojik araç, internete ulaşım, temizlik ve hijyen, öğrenme kayıpları, devam devamsızlık, korku kaygı, sosyalleşme, okul bağlılığı, okul yönetimi görev ve sorumlulukları şeklinde 9 tema altında toplanmıştır.

Teknolojik araç temasında; teknolojik alt yapı yetersizliği, tablet ve bilgisayar yetersizliği kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...öğrencilerin çok azı derslere katılabildi, geri kalanı imkân yetersizliği, elektrik kesintileri, maddi sorunlardan dolayı dersleri takip edemedi.” (Ö15), “...Pandemi sürecinde yaşadığım en büyük sorun öğrencilerin hepsine ulaşamamak oldu. EBA’da oluşturduğum derslere gerek cihaz, gerekse internet eksikliğinden dolayı katılım sağlayamıyordu.” (Ö17) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinin en çok atıf alan sorununun teknolojik araç yetersizliği olduğu (bilgisayar, tablet, telefon) ortaya çıkmıştır (Y6, Ö15, Ö17, Ö24).

İnternete ulaşım temasında; internet yetersizliği ve EBA’ya erişim sorunları kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin katılımcıların görüşleri; “...uzaktan eğitimde sürekli olarak yaşanan internet bağlantı problemi bizi ve öğrencileri yıprattı.” (Ö6), “...Bölgemizin imkanları sebebiyle internet erişiminde zorlandık.” (Ö15) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde, okul yöneticileri ve öğretmenlerin internete erişim ve EBA’ya giriş sorunları yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Y9,Y10,Y12,Y13,Y16,Y17,Ö6,Ö15).

Temizlik ve hijyen temasında; temizlik elamanı yetersizliği, maske kullanımı yanlışlıkları, temizlik malzemesi yetersizliği kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Temizlik malzemesi yetersizliği yaşadık.” (Y7), “...Okulun açık olduğu günlerde öğrencilerin alınması, teneffüse çıkmasında karşılaşılan sorunlar (kalabalık sınıflar) yaşandı.” (Y10) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenlerin; temizlik görevlisi yetersizliği (Y6, Y7, Y12,Y13, Y17), temizlik malzemesi yetersizliği (Y7, Y17, Y20) hijyen sorunları (Y10, Y11, Y18, Y24) yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Öğrenme kayıpları temasında; kazanımların eksik kalması, öğrenci başarısının düşmesi, öğrencilerden dönüt alınamaması kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Kazanımlar eksik kaldı. Öğrencilerin başarıları düştü.” (Y28), “...uzaktan eğitime erişemeyen öğrencilerin kazanımlarından geri kalmalarına hem bildiklerini unutmalarına hem de okul kültürüne uyumlarını kaybetmelerine yol açtı.” (Ö15) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenlerin; kazanımların eksik kaldığı (Y28, Ö15, Ö23), öğrenci seviyeleri ile ilgili dönüt alınmadığı (Ö19), öğrencilerin bildiklerini unuttukları (Ö15) tespit edilmiştir.

Tablo 2.*Katılımcıların Görüşlerine Göre Pandemi Sürecinde Yaşanan Sorunlar*

Tema	Kodlar	f
Teknolojik araç	-Teknolojik altyapı yetersizliği	30
	-Tablet yetersizliği	9
	- Bilgisayar yetersizliği	5
	- Telefon Yetersizliği	4
	- Velilerin tablet ve bilgisayar talepleri	4
	-Tablet dağıtım sorunları	3
	-Elektrik kesintileri	2
	Toplam (f)	57
İnternete ulaşım	- İnternet yetersizliği	46
	- EBA'ya giriş sorunları	3
	Toplam (f)	49
Temizlik ve hijyen	-Temizlik personeli yetersizliği	8
	- Öğrencilerinin maske kullanımı yanlışlıkları	6
	- Temizlik malzemesi yetersizliği	4
	- Pandemi kurallarına velilerin uymaması	3
	-Okulunda şebeke suyu sorunu	2
	- Öğrencilerin sosyal mesafeye uymaması	2
	- Kalabalık sınıflar	2
	Toplam (f)	27
Öğrenme kayıpları	-Kazanımların eksik kalması	9
	-Öğrenci başarılarının düşmesi	4
	-Öğrencilerden dönüt alınamaması	4
	-Öğrencilerin bildiklerini unutmaları	1
	-Öğrencilerin dikkat sürelerinin düşmesi	2
	-Uygulamalı dersleri işlenememesi	2
	Toplam (f)	22
Devam ve devamsızlık	-Uzaktan öğretimde derse katılım yetersizliği	13
	-Yüz yüze eğitimde derse katılım yetersizliği	2
	Toplam (f)	15
Korku-kaygı	-Uzaktan eğitimin planlanma sorunu	4
	- Pandemi döneminde rutinlerin değişmesi	3
	-Açma-kapama belirsizliği	2
	-Bulaşının yayılma korkusu	2
	-Psikolojik ve ekonomik sorunlar	2
	-Aşısız velilerle aynı ortamda bulunma zorunluluğu	1
	Toplam (f)	14
Sosyalleşme	-İletişim ortamlarının yoksunluğu	7
	-Veli okul bağının zayıflaması	2
	-Velilerin pandemiye kabullenmemeleri	2
	- Velilerin okula girme isteği	2
	Toplam (f)	13
Okul bağlılığı	-Öğrencilerde uyum sorunları	6
	-Öğrencilerin okuldan soğuması	4
	Toplam (f)	10
Okul yönetimi görev ve sorumlulukları	-Okul yöneticilerinin görev tanımı (filyasyon, vefa destek grubu görevi vb.) dışında görevlendirilmesi	7
	Toplam (f)	7

Tablo 2’de Devam devamsızlık temasında; uzaktan öğretimde derse katılım yetersizliği, yüzyüze derse katılım yetersizliği kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin

öğretmen/yönetici görüşleri; "...yüzyüze eğitimde devam devamsızlık sorunları yaşandı. Uzaktan öğretimde erişim sorunları yaşandı." (Y27), "...uzaktan eğitim sürecinde yeterli imkânı olmayan öğrenciler sürece katılamadı. Eğitim öğretimde aksamalar oldu." (Ö16) şeklinde vurgulanmıştır. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenlerin; hem örgün eğitimde (Y27), hem uzaktan öğretim sürecinde (Y27, Ö16, Ö17) devamsızlık sorunları yaşandığı belirtilmiştir.

Korku kaygı temasında; uzaktan eğitimin planlama sorunu, pandemi döneminde rutinlerin değişmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...pandemi nedeniyle veli ve öğrencilerin korkuları arttı." (Y8), "...okulda bazı sınıfların açılıp, bazılarının kapatılması gibi belirsizlikler veli ve öğrencilerde gerilim oluşturdu" (Y9) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenler, öğrencilerin korku, kaygı sorunu yaşadıklarını belirtmişlerdir (Y4, Y8, Y9, Y13, Y15, Ö20, Ö28).

Sosyalleşme temasında; iletişim ortamlarının yoksunluğu, veli okul bağının zayıflaması kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Yaşadığım en büyük sorun öğrencilerle iletişimin kopması oldu." (Ö15), "...öğrencilerle iletişim sağlamada sorun yaşadım. Çocuklar birbirleri ile iletişim kurmada, bir araya gelmede, oyunlar oynamada zorlandılar." (Ö27) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenler, öğrencilerin sosyalleşme sorunları (Y27, Ö15, Ö27, Y4, Y15) yaşadığını belirtmişlerdir.

Okul bağlılığı temasında; öğrencilerin uyum sorunları, öğrencilerin okuldan soğuması kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Okuldan uzak kalan çocukların okuldan soğumaları ve aidiyet duygusu geliştirmemelerine neden oldu" (Y4), "...Öğrenci ve öğretmenler yeni duruma adaptasyon sorunları yaşadı" (Y15) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri ve öğretmenler, uzaktan öğretim sürecinde (Y4, Ö5, Y9, Y15) öğrencilerin okuldan soğuduklarını belirtmişlerdir.

Okul yönetimi görev ve sorumlulukları temasında; Okul yöneticilerinin görev tanımı (filyasyon, vefa destek grubu görevi vb.) dışında görevlendirilmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Okul müdürlerinin görev tanımı dışında her alanda görevlendirilmesi yapılmıştır (maaş dağıtımı, maske-kolonya dağıtımı, filyasyon). Bu işler nedeniyle okulun iş ve işlemlerinde sorunlar yaşandı." (Y9), "...okul müdürlerine vefa destek grubu görevi verilmiştir." (Y21) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde okul yöneticileri kendilerine okul yönetiminin dışında; maaş dağıtımı, maske-kolonya dağıtımı, filyasyon, vefa destek gurubu görevi gibi farklı görev ve sorumluluklar yüklediklerini (Y9, Y21, Y22) ifade etmişlerdir.

2. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin (katılımcıların) pandemi sürecinde yaşadığı sorunlara getirdiği çözümler ve çözüm önerileri nedir?

a) Katılımcıların pandemi sürecinde yaşadığı sorunlara getirdiği çözümler

Katılımcıların Kovid 19 Pandemi sürecinde okullarda yaşanan sorunlara getirdiği çözümler; farklı şekilde ders işleme, rehberlik ve bilgilendirme, fiziki mekân kullanımı, temizlik ve hijyen, teknolojik araç-gereç olmak üzere 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ve kodlar Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3.

Katılımcıların Pandemi Sürecindeki Sorunlara Getirdiği Çözümler

Tema		Kodlar	f
Farklı işleme	şekilde ders	-Sosyal medya araçlarından (WhatsApp vs) ders işleme, ödev/etkinlik verme	16
		-Telefonla, kısa mesajla ders notları ve ödevler verme	14
		-Öğrenciye göre ders programı yapma	8
		- Haftalık ödevlendirme, yapma	5
		- EBA üzerinden ders işleme	5
		- Zoom ve diğer platformlardan ders işleme	4
		- Meslektaşlardan destek alma	4
		-Ev ziyaretleri yapma	3
		- Esnek çalışma saatleri uygulama	3
		- Okulda canlı ders verme	2
Toplam (f)			61
Rehberlik ve bilgilendirme	ve	- Veli bilgilendirmelerini yapma	16
		- Veli ve öğrencilere rehberlik yapma	8
		-Velilerle ilgili sosyal medya grupları oluşturma	5
		-Okul yönetiminden yardım alma	4
		-Teknoloji kullanımı seminerleri verme	2
		- Öğretmen bilgilendirmelerini yapma	1
Toplam (f)			36
Fiziki mekân kullanımı		-Öğrencilerin okul bilgisayarlarını kullanmasını sağlama	10
		-EBA Destek noktası oluşturma	6
		- Okuldan ve çevreden internet desteği sağlama	3
		- Veli bekleme yerleri oluşturma	2
Toplam (f)			21
Temizlik ve hijyen		- Hijyen malzemeleri sağlama	3
		-Maske ve dezenfektan sağlama	2
		-Okulu düzenli olarak ilaçlama	1
		-Su bağlantı sorununu çözme	1
		-Hizmetli ihtiyacını giderme	1
Toplam (f)			8
Teknolojik araç-gereç		- MEB tarafından tablet sağlama	4
		- Ortaokullarda sınırlı sayıda tablet dağıtımı yapma	1
Toplam (f)			5

Tablo 3'te katılımcıların pandemi sürecindeki sorunların çözümüne ilişkin görüşleri; farklı şekilde ders işleme, rehberlik ve bilgilendirme, fiziki mekân kullanımı, temizlik ve hijyen, teknolojik araç-gereç temaları altında toplanmıştır. Farklı şekilde ders işleme temasında; sosyal medya araçlarından (WhatsApp vs) ders işleme, ödev/etkinlik verme, telefonla, kısa mesajla ders notları ve ödevler verme, öğrenciye göre ders programı yapma kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...öğrencilerin evlerine kısa ev ziyaretleri yaptım, ödevler verdim. Evlere bıraktığım ödevleri telefon görüşmeleri ve WhatsApp üzerinden kontrol ettim." (Ö5), "...Farklı iletişim kanallarını kullanarak ek çalışmalar uyguladım. İnternetteki açık kaynaklardan ödevlendirmeler yaptım. Ek canlı dersler yaptım. Canlı derse katılma imkânı olmayanlar için farklı dijital kaynaklardan ve

EBA'dan görevlendirmeler yaptım." (Ö15) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecindeki sorunlara okul yöneticileri ve öğretmenler; Whats App uygulaması üzerinde öğrencilere ödev ve etkinlikler verme (Y5, Y6, Ö5), telefon aracılığı ile ders işleme (Ö6, Ö9), öğrencilere ödev, çalışma sayfaları verme (Ö14, Y8) gibi farklı şekilde ders işleme şeklinde çözüm getirdikleri ortaya çıkmıştır.

Rehberlik ve bilgilendirme temasında; veli bilgilendirmelerini yapma, veli ve öğrencilere rehberlik yapma, velilerle ilgili sosyal medya grupları oluşturma kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...pandemi sürecinde veli ve öğrencilere temizlik, hijyen ve maske kullanımı konusunda rehberlik yapıldı." (Y9), "...Okul idaresinden yardım aldım. Veliler ile online olarak pandemi hakkında bilgilendirme çalışmaları yaptım. Velileri eğitim öğretim sürecine katmaya çalıştım." (Ö16) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecindeki sorunlara okul yöneticileri ve öğretmenler; öğrenci ve velilere rehberlik ve bilgilendirme yaparak çözümler getirdiği (Y3, Y4, Y9, Ö16, Ö25) şeklinde genel bir kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Fiziki mekân kullanımı temasında; öğrencilerin okul bilgisayarlarını kullanmasını sağlama, EBA Destek noktası oluşturma kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "Veli bilgilendirmeleri yapılarak bahçe dışında bekleme yerleri oluşturuldu." (Y4), "...Okulun bilgisayarları sürekli açık tutularak öğrencilere internet ve bilgisayar desteği verildi." (Y8), "...Öğrencilerin sürece aktif katılımını engelleyen internet sorunu için WİFİ desteği sağlandı, okul idaresi öğrencileri EBA destek noktalarına yönlendirdi." (Ö18) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecindeki sorunlara okul yöneticileri ve öğretmenler; fiziki mekân kullanımlarında değişiklik yaparak (Y1, Y4, Y8, Y9, Y27, Ö18) çözümler getirdikleri ortaya çıkmıştır.

Temizlik ve hijyen temasında; hijyen malzemeleri sağlama, maske ve dezenfektan sağlama kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "... okulun ve öğretmenlerin imkanlarıyla temizlik ve hijyen malzemeleri temin ettik." (Y17), "...İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından temizlik maddesinin çoğunluğunu verdi." (Y17, Y27), "...okulun şebeke suyunda problemleri çözmek için belediyeden tankerle su getirttik." (Y13) şeklinde belirtilmiştir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin pandemi sürecinde, temizlik ve hijyen sorununun çözülmesine (Y17, Y20, Y27) zaman ve çaba harcamak zorunda kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Teknolojik araç-gereç temasında; MEB tarafından tablet sağlama, ortaokullarda sınırlı sayıda tablet dağıtımını yapma kodlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...MEB'den 65 tablet gönderildi. Bizde bu tabletleri MEB'in belirlediği isimlere dağıttık. Öğrencilerin çoğuna tablet gönderilmedi." (Y6), "...Ortaokullara sınırlı sayıda tablet dağıtıldı, ilkokullara tablet verilmedi." (Y5) şeklinde belirtilmiştir. Pandemi sürecinde karşılaşılan sorunların çözümünde, teknolojik araç gereç sağlanması şeklinde genel bir kanının oluştuğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır (Y5, Y6).

b) Katılımcıların pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin önerileri

Katılımcıların Kovid 19 Pandemi sürecinde okullarda yaşanan sorunların çözümüne ilişkin önerileri; öğrencilere teknolojik ve maddi destek, öğretim uygulamalarının farklılaştırılması, öğrenci destek hizmetleri, temizlik ve hijyen, teknolojik destek, yönetimi güçlendirme olmak üzere 6 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ve kodlar Tablo 4' te özetlenmiştir.

Tablo 4.

Katılımcıların Pandemi Sürecindeki Sorunlara Yönelik Önerileri

Tema	Kodlar	f
Öğrencilere teknolojik ve maddi destek	-Öğrencilere internet alt yapısı sağlama	22
	-MEB tarafından öğrencilere tablet verme	16
	-Okulların teknolojik alt yapısını güçlendirme	5
	-MEB tarafından okullara kaynak ayırma	4
	-Öğrencilere bilgisayar, tablet sağlama	3
Toplam (f)		51
Öğretim uygulamalarının farklılaştırılması	-Küçük gruplar halinde ders verme	12
	-Ders sürelerini kısaltma	7
	-Yüzyüze eğitime devam etme	4
	-Velilere eğitim ve bilgilendirme yapma	4
	-Seyrek nüfuslu yerlerde okulları kapatmama	3
	-Okulları yarı zamanlı açma	3
	-Teneffüs sürelerini kısaltma	3
Toplam (f)		36
Öğrenci destek hizmetleri	-Telafi eğitimi yapma	10
	-Seviye tespiti yapma	2
	-Destekleme ve yetiştirme kurslarını yüzyüze yapma	1
	-Veliler tarafından öğrencilere destek verme	1
	-Öğrencilere rehberlik yapma	1
Toplam (f)		15
Temizlik ve hijyen	-Okullara sürekli çalışan temizlik elamanı alma	3
	-Her okula sağlık personeli alma	1
	-Okullara maske, dezenfektan ve temizleyici sağlama	1
	-Okullarda uzman kişilerce hijyen eğitimi verme	1
Toplam (f)		6
Teknolojik destek	-EBA destek noktalarını artırma	3
	-TV yayınlanan ders içeriklerini geliştirme	2
	-Uzaktan öğretim sürecinde derslere hazırlıklı girme	1
Toplam (f)		6
Yönetimi güçlendirme	-Tablet dağıtımında okul yönetimini aracı kılma	1
	-Çalışma takvimi ve esaslarını daha erken duyurma	1
	-Olası riskleri okul müdürlüğüne önceden bildirme	1
Toplam (f)		3

Tablo 4'te katılımcıların pandemi sürecinde yaşadıkları sorunlara getirdiği öneriler, öğrencilere teknolojik ve maddi destek, öğretim uygulamalarının farklılaştırılması, öğrenci destek hizmetleri, temizlik ve hijyen, teknolojik destek, yönetimi güçlendirme temaları altında değerlendirilmiştir.

Öğrencilere teknolojik ve maddi destek temasında; öğrencilere internet alt yapısı sağlama, MEB tarafından öğrencilere tablet verme, okulların teknolojik alt yapısını güçlendirme kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Okulun teknolojik alt yapısı güçlendirilebilir ve her okulda teknoloji sınıfı oluşturulabilir." (Y9), "Tüm öğrencilere tablet dağıtılıp, internet erişimi sağlanabilir." (Y3, Y20), "Okullara yeteri miktarda kaynak ayrılmalı, böylece hizmetli ve diğer giderler bunlarla karşılanabilir." (Y13) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; öğrencilere teknolojik ve maddi destek verilmesi şeklinde genel bir kararın olduğu ortaya çıkmıştır (Y3, Y4, Y8, Y9, Y12, Y13, Y20, Ö2, Ö16, Ö21).

Öğretim uygulamalarının farklılaştırılması temasında; küçük gruplar halinde ders verme, ders sürelerini kısaltma kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Uzaktan eğitime katılamayan öğrencilere küçük gruplar halinde okullarda ders verilebilirdi." (Y7), "Küçük yerleşim yerlerinde okullar kesinlikle kapatılmamalıdır." (Y9), "...okulların kapatılmasından ziyade sınıfları bölünerek, ders saatleri ve teneffüslerin süreleri azaltılıp okulda bulunma süresi kısaltmak" (Ö1) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; öğretim uygulamalarının farklılaştırılması şeklinde genel kanı oluşturmuşlardır (Y9, Y10, Y14, Y15, Ö1,Ö8, Ö11, Ö15, Ö19, Ö22, Ö26).

Öğrenci destek hizmetleri temasında; telafi eğitimi yapma, seviye tespiti yapma kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Destekleme ve yetiştirme kursları yüz yüze yapılabilirdi." (Y30), "...Öğrenciler eğitim ve öğretim konularında geriledi, bu nedenle öğrencilerin telafi eğitimine alınması gerekir." (Ö20) "...Öğrencilerin seviyeleri tespit edilerek, bu doğrultuda telafi eğitimi verilmelidir." (Ö26) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; öğrenci destek hizmetlerinin uygulaması şeklinde genel bir kanı oluşturdukları ortaya çıkmıştır (Y30, Ö2, Ö20, Ö26).

Temizlik ve hijyen temasında; okullara sürekli çalışan temizlik elamanı alma, her okula sağlık personeli alma kodlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Okullarda sürekli çalışan temizlik elamanı alınabilir." (Y17), "...Okullara, maske, dezenfektan ve temizleyici sağlanabilir." (Y20) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; temizlik ve hijyen sorununun çözülmesi yönünde genel kanı oluşturdukları anlaşılmaktadır (Y17, Y20, Ö7).

Teknolojik destek temasında; EBA destek noktalarını artırma, TV'de yayınlanan ders içeriklerini geliştirme kodlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...TV yayınlanan ders programlarının süresi artırılabilir." (Y3), "...EBA destek noktaları oluşturulabilir." (Y11), "...Televizyon bu süreçteki en yaygın kullanılan iletişim aracıydı ve bence EBA TV'den verilen dersler çoğu öğrenciye ulaşabilmek, adına en etkili çözümdü." (Ö23) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; öğrencilere teknolojik destek yapılması yönünde genel kanı oluşturdukları anlaşılmaktadır (Y3,Y4,Y11,Ö23).

Yönetimi güçlendirme temasında; tablet dağıtımında okul yönetimini aracı kılma, çalışma takvimi ve esaslarını daha erken duyurma kodlarının vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Olası riskler okul müdürlüğüne önceden haber verilebilir, okullar bu şekilde daha hazırlıklı olabilir." (Y17) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılar pandemi sürecinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öneri olarak; yönetimin güçlendirilmesi yönünde genel kanı oluşturdukları anlaşılmaktadır (Y1, Y13,Y17).

3. Okul yöneticileri ve öğretmenlere göre pandemi sürecinin olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?

a) **Olumlu yanları:** Katılımcılara göre, Kovid 19 Pandemi sürecinin olumlu yanları; temizlik ve hijyen farkındalığı, teknolojik araç, okul önemi, bireysel ve toplumsal farkındalık, kriz yönetimi olmak üzere 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ve kodlar Tablo 5' de özetlenmiştir.

Tablo 5.

Katılımcılara Göre Pandemi Sürecinin Olumlu Yanları

Tema	Kodlar	
Temizlik ve hijyen farkındalığı	-Temizlik ve hijyenin öneminin anlaşılması	22
	-Sağlığın önemi ve farkındalığının gelişmesi	14
	-Toplum sağlığı bilincinin gelişmesi	5
	Toplam (f)	41
Teknolojik araç	-Teknolojik aletlerin önemi ve kullanma becerilerinin artması	11
	-Öğretmenlerin teknoloji kullanımını yeterliklerinin artması	10
	-Öğrencilerin teknoloji kullanımını yeterliklerinin artması	5
	-EBA'nın faydalarının anlaşılması	1
	Toplam (f)	27
Okul önemi	-Okul ve okul kültürünün değer artışı	12
	-Uzaktan öğretim bilincinin gelişmesi	8
	-Öğretmenlerin öneminin kavranması	7
	-Spor, kültür ve sanat aktivitelerinin öneminin artışı	1
	Toplam (f)	28
Bireysel ve toplumsal farkındalık	-Aile bireyleri ile evde birlikte zaman geçirmenin öneminin anlaşılması	11
	-Toplumsal kenetlenme	4
	-Evde dinlenme ve kendine zaman ayırma	2
	Toplam (f)	17
Kriz yönetimi	-Olağanüstü durumda öğrenci ve öğretmenler nasıl davranacağı bilgisinin artması	7
	-Eksik ve ihtiyaçların fark edilmesi	2
	Toplam (f)	9

Tablo 5'te pandemi sürecinin olumlu yanları için; temizlik ve hijyen farkındalığı, teknolojik araç, okul önemi, kriz yönetimi, bireysel ve toplumsal farkındalık temalarının oluşturulduğu görülmektedir.

Temizlik ve hijyen farkındalığı temasında; Temizlik ve hijyenin öneminin anlaşılması, sağlığın önemi ve farkındalığının gelişmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Temizlik ve hijyenin önemi anlaşıldı, farkındalığı gelişti." (Y18), "...Sağlık ve temizliğin önemi ve farkındalığı arttı." (Y3), "...öğrenciler ve öğretmenler hijyenin önemini daha iyi kavradılar. Temizlik ve mesafe konusunda farkındalık oluştu. Eskiye göre insanlar daha titiz ve dikkatli olmaya başladı." (Ö12), "...insan sağlığının her şeyden önemli olduğu anlaşıldı." (Ö10) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, temizlik ve hijyen farkındalığının artmasının pandemi sürecinin olumlu yanı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y6, Y9, Y14, Y18, Y19, Y22, Y23, Y24, Ö2, Ö10, Ö12, Ö14, Ö15, Ö19).

Teknolojik araç temasında; teknolojik aletlerin önemi ve kullanma becerilerinin artması, öğretmenlerin teknoloji kullanımını yeterliklerinin artması kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; "...Teknolojik aletlerin önemi ve kullanma becerileri arttı. Öğretmen ve öğrencileri geliştirdi." (Y19), "...öğretmen ve öğrenciler teknolojik aletleri kullanmayı öğrendiler." (Ö14), "...Ekran karşısında ders vermeyi öğrendik. Çeşitli deneyimler kazandık. Sabırlı olmayı öğrendik." (Ö20) şeklinde tespit edilmiştir. Katılımcılara göre, teknolojik araç kullanımının gelişmesi pandemi sürecinin olumlu yanı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y7, Y8, Y13, Y19, Y21, Y22, Y27, Ö4, Ö6, Ö14, Ö20, Ö22).

Okul önemi temasında; okul ve okul kültürünün değer artışı, uzaktan öğretim bilincinin gelişmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri;

“...Öğretmenlerin önemi anlaşıldı. Veliler okulda verilen eğitimin önemi ve değerini anladı.”(Y1), “...Yüzyüze eğitimin önemi kavrandı. Spor, kültür ve sanat aktivitelerinin önemi kavrandı.”(Ö1), “...Öğretmenlerimizin değeri anlaşıldı, öğrencilerimizin değeri anlaşıldı.”(Ö11) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, okul öneminin artması pandemi sürecinin olumlu yanı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y1,Y3,Y12,Y20,Ö1,Ö11,Ö16).

Kriz yönetimi temasında; olağanüstü durumlarda öğrenci ve öğretmenlerin nasıl davranacağı bilgisinin artması, eksik ve ihtiyaçların fark edilmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “Olağanüstü durumda öğrenci ve öğretmenler nasıl davranacağını öğrendi.” (Y6), “...Ani gelişebilecek sorunlara hızlı ve yerinde müdahale refleksi arttı.” (Y9), “Kriz yönetimi bizzat yaşayarak öğrenildi.” (Y13) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, kriz yönetimi becerisinin gelişmesi pandemi sürecinin olumlu yanı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y5, Y6, Y9, Y13, Y22, Ö7, Ö11, Ö13, Ö20).

Bireysel ve toplumsal farkındalık temasında; aile bireyleri ile evde birlikte zaman geçirmenin öneminin anlaşılması, toplumsal kenetlenme kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Toplum olarak en zor zamanlarda kenetlenebileceğimizi fark ettik.” (Y15), “...Ailemizle daha fazla zaman geçirdik ve bol bol dinlendik. Çocuklarımızla farklı oyunlar oynadık.” (Y28), “...İnsanların kendine daha çok vakit ayırmasına olanak sağladı. Evde aileler birlikte daha çok vakit geçirdi.” (Ö25) tespit edilmiştir. Katılımcılara göre, bireysel ve toplumsal farkındalığın artması pandemi sürecinin olumlu yanı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y5, Y15,Y18, Y19, Ö12, Ö25, Ö28).

b) Olumsuz yanları: Katılımcılara göre, Kovid 19 Pandemi sürecinin olumsuz yanları; sosyalleşme, okul disiplini, kaygı-korku, uzaktan eğitimin verimsizliği, teknoloji bağımlılığı, ekonomik sorunlar olmak üzere 6 tema altında toplanmıştır. Bu temalar ve kodlar Tablo 6’ da özetlenmiştir.

Tablo 6 da Kovid 19 pandemi sürecinin olumsuz yanları; sosyalleşme, okul disiplini, kaygı-korku, uzaktan eğitimin verimsizliği, teknoloji bağımlılığı, ekonomik sorunlar şeklinde temalar altında toplanmıştır. Sosyalleşme temasında; sosyalleşme ve iletişime olumsuz etki, sosyal gelişime olumsuz etki kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Sosyalleşme ve iletişim kültürü zayıfladı.” (Y9), “..Sosyal gelişim olumsuz etkilendi, sosyalleşme açısından çocuklar geriledi.” (Y7), “...Sosyal medyaya ve teknolojik araçlara ilginin artması çocukları gerçek hayatla bağını koparıp asosyal kişilik geliştirmelerine neden oldu.” (Ö1) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi sürecinin olumsuz yanının öğrencilerin sosyalleşme sorunu yaşadığı yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y3,Y7, Y9,Y14, Ö1, Ö4, Ö14, Ö15).

Okul disiplini teması altında; okuldan ve derslerden uzaklaşma, fırsat eşitsizliği kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...İmkânı olmayan öğrencilerin eğitim durumu zayıfladı. Okullarda disiplin sorunları yaşanmaya başladı.” (Y22), “...öğrenciler okul kültüründen uzaklaştı, davranış problemleri ortaya çıktı.” (Ö9) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi sürecinin olumsuz yanının okul disiplininin bozulması olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y20, Y22, Y27, Ö7, Ö9, Ö10, Ö14, Ö16, Ö17, Ö19, Ö23).

Kaygı-korku temasında; veli, öğrenci, öğretmenlerde kaygı ve korku artışı, öğrencilerin sağlık sorunlarında artış kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Hastalıktan dolayı insanların kaygı ve korku artışı yaşandı.” (Y4), “...Şüphencilik arttı, insanlar birbirinden uzaklaşmaya başladı.” (Y19), “...Öğretmen, öğrenci ve velilerde psikolojik olarak olumsuz bir travma yarattığını düşünüyorum.” (Ö16) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi sürecinin olumsuz yanının kaygı korku artışı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y4, Y7, Y9, Y10,Y17, Y21, Ö16, Ö19, Ö27).

Tablo 6.

Katılımcılara Göre Pandemi Sürecinin Olumsuz Yanları

Tema	Kodlar	f
Sosyalleşme	-Sosyalleşme ve iletişime olumsuz etki	25
	-Sosyal gelişime olumsuz etki	8
	-Paylaşım bilincine olumsuz etki	4
	-Çocukların bireysel çalışma becerilerine olumsuz etki	3
	Toplam (f)	40
Okul disiplini	-Okuldan ve derslerden uzaklaşma	21
	- Fırsat eşitsizliği	9
	-Okul disiplininin bozulması	7
	Toplam (f)	37
Kaygı-korku	- Veli, öğrenci, öğretmenlerde kaygı ve korku artışı	9
	- Öğrencilerin sağlık sorunlarında artış	8
	- Şüphencilik	4
	-Öğrencilerde dikkat eksikliği ve konsantrasyon bozuklukları	4
	-Yeme ve uyku bozukluğu	1
	Toplam (f)	26
Uzaktan eğitimin verimsizliği	- Eğitim öğretimde aksamanın artışı	12
	- Uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumsuz algı	9
	- Öğretmenlerin iş yükü artışı	1
	-	Toplam (f)
Teknoloji bağımlılığı	-Teknoloji bağımlılığının artması	10
	-Öğrencileri teknoloji bağımlılığının tetiklenmesi	2
	Toplam (f)	12
Ekonomik sorunlar	-Teknolojik alet ve internet bağlantısı olmayan velilerin yaşadığı zorluklardaki artış	2
	-Ülke ekonomisi bozulmasına yönelik artış	2
	-Teknolojik aletlerde fiyat artışı	2
	- Bireylerin ekonomisinin bozulmasına yönelik artış	2
	-Temizlik maddelerinde fiyat artışı	2
	- İhtiyaçların karşılanamama durumunda artış	1
	Toplam (f)	9

Tablo 6’da Uzaktan eğitimin verimsizliği temasında; eğitim öğretimde aksamanın artışı, uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumsuz algı kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...Uzaktan eğitim sürecinin verimsizliği ortaya çıktı.” (Y1), “...Uzaktan eğitim ile ilgili sağlıklı dönüt alınamadı.” (Y16), “...öğrenciler yüz yüze eğitimdeki kadar aktif olamadılar.” (Ö20) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi sürecinin olumsuz yanının uzaktan eğitimin verimsiz olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y1, Y12, Y14, Y15, Y22, Ö15, Ö20).

Teknoloji bağımlılığı temasında; teknoloji bağımlılığının artması, öğrencileri teknoloji bağımlılığının tetiklenmesi kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...çocuklarda teknoloji bağımlılığı arttı, uzun süre tablet, bilgisayar başında zaman geçiriyorlar.” (Y10), “...Çocuklar okuldan ayrı kaldığı günlerde sosyal medya, oyun, bilgisayar oyunları gibi alanlara gereğinden fazla yöneldiler.” (Ö12) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi

sürecinin olumsuz yanının teknoloji bağımlılığı olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y10, Y18, Ö4, Ö12).

Ekonomik sorunlar temasında; teknolojik alet ve internet bağlantısı olmayan velilerin yaşadığı zorluklardaki artış, ülke ekonomisinin bozulması kodlarının yoğun olarak vurgulandığı görülmektedir. Bu kodlara ilişkin öğretmen/yönetici görüşleri; “...ülke ekonomisi, kişisel ekonomi olumsuz etkilendi, gelece dair umutlarımız ve hayallerimiz olumsuz etkilendi.” (Ö2), “...bazı ihtiyaçlarımızı karşılayamadık.” (Y28), “...ekonomik kriz ülke olarak psikolojik, ekonomik vb yandan zor süreçler atlatıldı.” (Ö28) şeklinde belirtilmiştir. Katılımcılara göre, pandemi sürecinin olumsuz yanının ekonomik sorunlar olduğu yönünde genel kanının oluştuğu ortaya çıkmıştır (Y28, Ö2, Ö28).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Pandemi sürecinde; okul yöneticileri ve öğretmenlerin yaşadığı sorunlar, çözümlerine ilişkin önerileri, olumlu ve olumsuz yanları aşağıdaki tablo 8’de özetlenmiştir.

Tablo 7.

Pandemi Sürecinin Yansımaları

Yaşanan sorunlar	Getirilen çözümler	Çözüme ilişkin öneriler	Olumlu yanları	Olumsuz yanları
Teknolojik araç	Farklı şekilde ders işleme	Öğrencilere teknolojik	Temizlik ve hijyen	Sosyalleşme
İnternete ulaşım	Rehberlik ve bilgilendirme	ve maddi destek	farkındalığı	Okul disiplini
Temizlik ve hijyen	Fiziki mekân kullanımı	Öğretim	Teknolojik araç	Kaygı-korku
Öğrenme kayıpları	Temizlik ve hijyen	uygulamalarının	Okul önemi	Uzaktan eğitimin
Devam devamsızlık	Teknolojik araç-gereç	farklılaştırılması	Bireysel ve	verimsizliği
Korku-kaygı		Öğrenci destek	toplumsal	Teknoloji
Sosyalleşme		hizmetleri	farkındalık	bağımlılığı
Okul bağlılığı		Temizlik ve hijyen	Kriz yönetimi	Ekonomik
Okul yönetimi görev ve sorumlulukları		Teknolojik destek		sorunlar
		Yönetimi güçlendirme		

Kovid Pandemi sürecinde okullarda yaşanan sorunlar: teknolojik araç, internete ulaşım, temizlik ve hijyen, öğrenme kayıpları, devam-devamsızlık, korku kaygı, sosyalleşme, okul bağlılığı, okul yönetimi görev ve sorumlulukları olarak tespit edilmiştir.

Kovid Pandemi sürecinde; uzaktan öğretimde öğrencilerin teknolojik araç (bilgisayar, tablet ve telefon) yetersizliği, internete ulaşım ve elektrik kesintileri nedeniyle uzaktan öğretim derslerine katılımının çok düşük kaldığı şeklindedir. Hebebe, Bertiz, ve Alan (2020) pandemi döneminde öğrencilerin teknolojik araç-gereç yetersizliği yaşadıkları ile ilgili sorunları tespit etmişlerdir. Aynı şekilde, farklı araştırmalarda internet alt yapı yetersizliği sorunu vurgulanmıştır (Bakioğlu ve Çevik, 2020; Bayburtlu, 2020; Erbil, Demir, & Armağan Erbil, 2021; Genç, 2020; Rotas ve Cahapay, 2020; Oyedotun, 2020). Akyavuz ve Çakın, (2020) pandemi sürecinde okullarda, “iletişim eksikliği, teknik yetersizlik, bilgi eksikliği, öğretmenlerin ilgisizliği ve planlama yetersizliği” yaşandığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin internet veya teknolojik araç yetersizliği nedeniyle uzaktan eğitimde sorunlar yaşadıkları söylenebilir. Bu verilerle araştırma bulgularımız tutarlılık göstermektedir. Okullarda temizlik elamanı ve temizlik malzemesi yetersizliği bir başka sorun alanı olarak tanımlanmıştır. Pandemi okullarda zaten var olan temizlik ve hijyen sorununu daha görünür hale getirmiştir. Öğrencilerin hem yüz yüze eğitimde hem de uzaktan öğretimde okula devam ya da derslere katılım sorunları ve buna bağlı nedenlerden dolayı öğrencilerin öğrenme kayıpları yaşadığı tespit edilmiştir. Pandemi koşullarının öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilediği de ulaşılan sorun alanları arasındadır. Duman (2021) pandemi sürecinde okullarda “temizlik görevlisi yetersizliği, tablet dağıtımı, uzaktan eğitime katılım, temizlik ve hijyen malzeme yetersizliği yaşandığını tespit etmiştir. Diğer yandan, öğretmen, öğrenci ve velilerin korku-kaygı artışı ve öğrencilerin sosyalleşme sorunu yaşadığına ilişkin sorunlar daha çok öğretmen-veli-öğrenci sosyal ilişkileri ve yapısı

ile ilgilidir. Öğrencilerin evde kalma sürelerinin uzaması, uzaktan öğretimle ders işleme, öğretmen, öğrenci ve velilerde hasta olma korkusu, okulların açılma kapanmasına ilişkin belirsizlik, EBA'da ders planlarındaki sık değişiklikler, öğrenci velilerinin işten çıkarılmasının oluşturduğu sıkıntılar olduğu tespit edilmiştir. Uçar (2021) okul yöneticileri ve öğretmenler salgın sürecinden psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri; öfke kontrolünde zorluk, sağlıklı iletişim kurmada zorlanma, yalnız kalma isteği, seslerden rahatsız olma, kaygılanma, aşırı titizlik, kırıcı ve agresif olma, duygu değişimi, stres, dikkat dağınıklığı, ruhsal bunalım, dengesiz davranışlar, korku, şüphencilik, güvensizlik, duyarsızlık, heyecan yaşadıkları gibi sorunlara dikkat çekmiştir. Konan ve Ulaş (2021) tarafından yapılan araştırmada; öğrenci sayısının azlığı ve öğrenci devamsızlığı, virüse yakalanma korkusu ve velilerin virüs konusundaki duyarsızlığı olduğu gibi sorun alanları tespit edilmiştir.

Araştırmacılar, pandemi dönemindeki uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların, öğrenciler açısından eğitimde fırsat eşitliğine bir engel oluşturabileceği (Bayburtlu, 2020, s.149; Can, 2020, s.15; Işık ve Bahat 2021, s.498) çıkarımlarına ulaşmışlardır. Araştırmamızda, eğitim teknolojileri ve internet alt yapı yetersizliği sorunu, sosyo ekonomik düzeyi düşük veya orta düzeyde bulunan ailelerin uzaktan erişimini engellediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle eğitim teknolojilerindeki yetersizliklerin eğitime öğretime erişimi engellemesinden dolayı öğrenciler arasında öğrenme açısından eşitsizliklere neden olduğunu söylenebilir.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin pandemi sürecindeki sorunlara getirdikleri çözümler: farklı şekilde ders işleme, rehberlik ve bilgilendirme yapma, fiziki mekân kullanımında değişiklik yapma, temizlik ve hijyen, teknolojik araç gereç sağlama şeklinde tanımlanmıştır.

Pandemi sürecinde öğretmenlerin ve yöneticilerin süreci etkili yönetmek için; uzaktan eğitimde tablet, bilgisayar, telefon ve interneti olmayan ya da yetersiz olan öğrenciler için, *farklı ders işleme*, yöntemleri geliştirdikleri görülmüştür. Sosyal Medya araçlarından (WhatsApp vs) ders işleme, ödev/etkinlik verme, telefonla, kısa mesajla ders notları ve ödevler verme, öğrenciye göre ders programı yapma şeklinde derslerin işlendiği belirtilmiştir. Bu uygulamalarla, öğretmenlerin elindeki imkanları kullanarak öğrencilere ulaşmaya çalıştıkları söylenebilir. Pandemi sürecinde temizlik ve hijyen bilgisi, teknolojik araç kullanımı ve iletişimle ilgili sorunların veli, öğrenci ve öğretmenlere *rehberlik ve bilgilendirme* yapılarak çözülmeye çalışıldığı görülmektedir. Benzer şekilde okulların fiziki mekânlarında değişiklik yaparak öğrenci ve öğretmenlerin daha güvenli ve sağlıklı eğitime ulaşmaları için çalışma yapıldığı ifade edilmiştir. Bu anlamda okul yöneticileri, okul bahçesinin dışında bekleme alanları oluşturma, okulun bilgisayarlarını ve internetini öğrencilerin kullanımına açma gibi bir dizi çalışma yapmışlardır. Pandemi sürecinde ortaya çıkan temizlik ve hijyen sorunu çözmek için okulun ve öğretmenlerin imkanları ile temizlik ve hijyen malzemesi aldıkları, ekim ayında İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından İŞKUR kapsamında okullara hizmetli verildiği, maske ve dezenfektan ihtiyaçlarının İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından karşılandığı, okulların açıldığı eylül ve ekim ayında hizmetli sorunu yaşadıklarını, bu dönemde yönetici olarak okulun temizliğini kendilerinin yapmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Okul yöneticilerinin pandemi döneminde öğrencilerin kullanmaları için teknolojik araç gereç sağlamaya çalıştıkları, MEB tarafından sınırlı sayıda ortaokul öğrencisine tablet gönderildiği, bu tabletlerin öğrenci ihtiyaçlarını karşılamadan uzak olduğu görülmektedir. Karbeyaz, Yurtdakal ve Kurt'a (2021) göre, ders anında teknik problemlerin yaşanması, kullanılan uzaktan eğitim ara yüzün karmaşık olması sorun olarak görülmüştür. Öğrencilerin gördüğü dersi velilerin de görebilmesi için cep telefonlarına uygun programların üretilmesi, güvenlik ihlallerini engelleyecek programların olması karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri olarak sunulmuştur. Bu durum teknolojik sorunlara getirilen çözümlerin bu araştırma sonuçlarıyla aynı çerçevede yer aldığına işaret edildiğini göstermektedir.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin pandemi döneminde yaşanan sorunlara getirilen çözüm önerileri: öğrencilere teknolojik ve maddi destek, öğretim uygulamalarının farklılaştırılması, öğrenci destek hizmetleri, temizlik ve hijyen, teknolojik destek, yönetimi güçlendirme yapma, olarak tespit edilmiştir.

Öğretmen ve yöneticiler, MEB tarafından öğrencilere internet, tablet sağlanması ve okulların internet alt yapılarının güçlendirilmesi, okullara ihtiyaçları için ödenek ayrılmasına yönelik desteklerin yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Bayburtlu'nun (2020) "bilgisayar ya da interneti olmayan öğrencilere tablet dağıtılmasının ve internet erişimi sağlanmasının uzaktan eğitim derslerine katılımı arttırıp fırsat eşitliği sağlayabileceği" yönündeki araştırma bulgusunda da benzer bir şekilde okulları ve öğretmenleri destekleme ile pandemi sürecindeki sorunların bazılarının aşılabileceği görülmektedir. Uzaktan öğretimde yaşanan sorunlardan dolayı okulların uygun koşullarda örgün eğitime devam edilmesi ya da hibrit eğitim yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca ders içeriklerinin EBA ve televizyon yayınları üzerinden yayınlanması şeklinde çözümler öne çıkmıştır. Demir ve Özdaş (2020) da eğitim sistemi için EBA alt yapısının güçlendirilmesi, öğretmen ve öğrencilere alt yapı desteğinin sağlanması gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Buradan yola çıkarak, hibrit eğitim sisteminin gelecekteki kriz ortamlarında kullanılabilecek bir alternatif yöntem olabileceği yönünde çıkarıma ulaşılabilir.

Öğrencilerin öğrenmesi gereken kazanımları öğrenmediği bu nedenle kazanımların giderilmesi için; telafi eğitimi yapılması, seviye tespiti yapılarak destekleme ve yetiştirme kurslarının yüz yüze sürdürülmesi, veliler tarafından öğrencilere destek verilmesi şeklinde yöntemler kullanılabileceği belirtilmiştir. Temizlik ve hijyen sorununu çözmeye, MEB tarafından okullara sürekli çalışan temizlik elamanı alınması, her okula sağlık personeli alınması, okullara maske, dezenfektan ve temizlik malzemeleri sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Pandemi gibi kriz durumlarına okulların hazır olmadığı ve pandeminin öğrenciler arasındaki fırsat eşitsizliğini artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Pandemi sürecinin olumlu yanları: temizlik ve hijyen farkındalığı, teknolojik araç, okulun önemi, kriz yönetimi, bireysel ve toplumsal farkındalık şeklinde sıralanırken, **olumsuz yanları;** sosyalleşme, okul disiplini, kaygı-korku, uzaktan eğitimin verimsizliği, teknoloji bağımlılığı, ekonomik sorunlar şeklinde sıralanmıştır.

Pandemi çoğunlukla olumsuz durumların yaşandığı bir süreç olarak algılansa da kriz dönemlerinde eğitim öğretimin yönetilmesi bağlamında farkındalıkları artırdığı söylenebilir. Bununla birlikte farklı alanlarda genelde insanların özelde eğitimcilerin yaşam kalitelerini artırma, hayatı anlamlandırma, eğitim yönetimi üzerine yeniden düşünme gibi sorgulamalara girmelerini sağlamıştır. Demirebilek, Demirtaş, Han ve Atila'ya (2021) göre; pandemi sürecinde uzaktan öğretimin yetersiz, etkisiz, etkileşimsiz, imkâna bağlı bir eğitim şekli olduğu ortaya çıkmıştır. Okul yönetimi ve öğretmenlerin sorunların çözümünde zorlandıkları, okulların uzaktan eğitime hazırlıklı olmadığı da diğer olumsuz bir durum olarak betimlenmiştir. Bu nedenle okulların pandemi, sel, deprem gibi doğal afetlerle ilgili kalıcı çözümler geliştirilmesi gerektiği ve bu konuda uzaktan eğitim teknolojilerine yatırım yapılması gerektiği söylenebilir. Klocho, Kulynych, Chuiko, Postolna ve Holovanova'a (2021) göre, pandemi ile birlikte çevrimiçi öğrenme, devletle etkileşim, çevrimiçi kursların popülaritesi arttığı görülmektedir. Bazı uzmanlar pandeminin hem tehdit hem de fırsat olduğuna inanmaktadırlar. Çin'deki kriz ve şansın aynı hiyeroglif ile gösterilmesi bir örnek olarak sunulabilir. Gelecekte yüksek öğretimde, uzaktan ve çevrimiçi öğrenmenin hâkim olması da beklenmektedir.

Uçar (2021) araştırmasında, pandeminin olumlu yanı olarak "sağlıklı yaşamın önemini kavrama, sahip olduklarının değerini anlama, aile ilişkilerinin önemini kavrama" olumsuz yanı olarak ise "kaygıların ortaya çıkması" sonuçlarına ulaşmıştır. Bu durumun pandemi ile birlikte, yaşama anlam yükleme ve aile ilişkilerinin önemi konusunda farkındalığın artırdığı söylenebilir. Singla, Tanwar, Badotra ve Rana (2021) pandeminin farklı öğrenme kapılarının açılması ve kullanılması için önemli fırsatlar sunduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca online toplantıların yapılma sıklığının artması, materyallerin dijital kopyalarının saklanması, dünyadaki şeffaflığın artması yoluyla öğrencilerin akranlarıyla internet üzerinden daha çok iletişime geçmelerinin sağlanması gibi olumlu sonuçlara ulaştığı görülmüştür. Açık ve uzaktan öğrenme isteğinin artması başka bir olumlu yan olarak vurgulanmıştır. Owen Hall (2020) COVID-19'un eğitim yönetişiminin geleceğini nasıl şekillendirdiğine ilişkin bazı öngörülerde bulunmuştur. Örneğin, okullar,

çevrimiçi varlıklarının artırılması ve değişen toplum koşullarına hızla uyum sağlayabilen, sorunları çözmeye yönelik ve internette ustalıkla işlem yapabilen mezunlar aramaya başlamıştır (akt.Klochko, Kulynych , Chuiko , Postolna ve Holovanova, 2021). Görüldüğü gibi alanyazındaki farklı araştırma bulguları ile Türkiye'deki araştırma bulgularının benzerliği bu bağlamda dikkat çekicidir. Pandemi bir yandan büyük sorunlara kapı aralarken diğer yandan yeni bir eğitim paradigması oluşturma ve sorunları yönetme anlayışı geliştirme yeterli kazandırma kapılarını da açmıştır.

Öneriler

1. MEB tarafından öğrenci sayılarına göre okullara ödenek ayrılarak; okulların temizlik elemanı, temizlik ve hijyen malzemesi, kırtasiye alımları vb. gibi giderleri buradan karşılanabilir.
2. MEB tarafından öğrencilere ücretsiz tablet ve internet sağlayabilir.
3. Okullarda uzaktan öğretim sürecinin geliştirilmesi için internet alt yapısının oluşturulması gereksinimi doğduğu söylenebilir.
4. Öğrenci ve velilerde oluşan pandemi ile ilgili kaygı ve korkuyu azaltmak ve öğrencilerde oluşan teknoloji bağımlılığı sorunun çözmek için düzenli seminer, rehberlik ve bilgilenme çalışmaları yapılabilir.
5. MEB tarafından pandemi döneminde uzaktan öğretime erişim sağlamayan öğrencilerin bilgi eksikliğinin yaz döneminde, yeni öğretim dönemlerinde yapılacak telafi eğitimleri ile karşılanması sağlanabilir.

Kaynakça

- Akyavuz, E. K. ve Çakın, M. (2020). Covid-19 salgınının eğitime etkisi konusunda okul yöneticilerinin görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4) 15 (4),723-737. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44140>
- Bakioğlu, B. ve Çevik, M. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 15(4), 109-129. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43502>
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde öğretmen görüşlerine göre Türkçe eğitimi. *Turkish Studies*, 15(4), 131-151. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44460>
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd*, 6(2), 11-53.
- Christensen, L.B., Johnson, R. B. ve Turner, L.A. (2014). *Research methods, design, and analysis*. Global Edition: Pearson.
- Creswell, J.W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed method approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Demir, F. ve Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim*, 49 (1), 273-292. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.775620>
- Demirbilek, N., Demirtaş, H., Han, F., ve Atila, F. (2021). Okul yöneticisi ve öğretmenlerin bakış açısıyla uzaktan öğretim kavramı. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 22(1), 446-470. <https://doi.org/10.17679/inuefd.827706>
- Duman, Ç. (2021). Pandemi Sürecinde Okul Yönetimine İlişkin İdareci Görüşleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 181-194
- Erbil, D. G., Demir, E. & Armağan Erbil, B. (2021). Pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 16(3), 1473-1493. <https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.49745>
- Genç, S. (2020). Uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 4(3), 101-107. <https://doi.org/10.29329/ijiape.2020.271.3>
- Gürsakaç, N. (2001). *Yeni bilim*. http://www.academia.edu/download/37299078/YENI_BILIM.docx Erişim Tarihi: 07.01.2021
- Hebebe, M. T., Bertiz, Y. ve Alan, S. (2020). Investigation of views of students and teachers on distance education practices during the Coronavirus (COVID-19) Pandemic. *International Journal of Technology in Education and Science*, 4(4), 267-282.
- Işık, M. ve Bahat, İ. (2021). Teknoloji bağlamında eğitimde fırsat eşitsizliği: eğitime erişime yönelik sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 498-517.
- Jindal, M., Bajal, E., Singh, P., Diwakar, M., Arya, C. ve Sharma, K. (2021). Online education in Covid-19: Limitations and improvements. *2021 IEEE 8th Uttar Pradesh Section International Conference on Electrical, Electronics and Computer Engineering (UPCON)*, 2021, pp. 1-5, doi: 10.1109/UPCON52273.2021.9667605.
- Karbeyaz, A., Yurtdağ, K. ve Kurt, M. (2021). Öğrencilerin covid 19 sürecinde uzaktan eğitim ile ilgili yaşadığı sorunlar ve olası çözüm yolları. *EKEV akademi dergisi*, 25 (88), 71-97.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem.
- Klocho, V., Kulynych, T., Chuiko, N., Postolna, N., Holovanova, O. (2021). Comparison of distance education problems during the COVID-19 pandemic. *Science Rise*, 2, 59-64. <http://doi.org/10.21303/2313-8416.2021.001776>
- Konan, N. ve Ulaş, M. (2021). Koronavirüs (COVID-19) salgın döneminde anaokulu yöneticisi olmak. *Milli Eğitim*, 49 (1), 505-527. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.720556>

- Miles, M. B. ve Huberman, M. A. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expended Sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020a). *İzleme ve Değerlendirme Raporu 2020*. Küresel salgın döneminde uzaktan eğitim. <http://covid19.meb.gov.tr/assets/files/02-rapor-yayin-bilgilendirme/04-raporlar/01.pdf>. Erişim Tarihi: 07.02.2021
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020b). *Bakan Selçuk, koronavirüs'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı*. <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsiegitimalaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr,web>. Erişim Tarihi: 07.02.2021
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020c). *Eba Tv Ders Yayını*. <https://www.eba.gov.tr>.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020d). *500.000 Tablet Bilgisayar Dağıtımının İkinci Fazındayız*. <https://www.meb.gov.tr/500000-tablet-bilgisayar-dagitiminin-ikincifazindayiz/haber/22182/tr>. Erişim Tarihi: 07.02.2021
- Onwuegbuzie, A. J. ve Johnson, R. B. (2004, April). Validity issues in mixed methods research. *American Educational Research Association*, San Diego.
- Oyedotun, T. D. (2020). Sudden change of pedagogy in education driven by COVID-19: Perspectives and evaluation from a developing country. *Research in Globalization*, 2, 100029. <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2020.100029>
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. M.Bütün, S.B. Demir), Ankara: Pegem
- Rotas, E. E., ve Cahapay, M. B. (2020). Difficulties in Remote Learning: Voices of Philippine University Students in the Wake of COVID-19 Crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(2), 147-158. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4299835>
- Sohail, M., Bilal, M., Bashir, A., Farooq, M. ve Hussain, M.A. (2021). Assessment of critical challenges faced by students and significance of cutting edge technologies in Pakistan education during Covid-19 Pandemic," *2021 International Conference on Innovative Computing (ICIC)*, 2021, pp. 1-7, doi: 10.1109/ICIC53490.2021.9692958.
- Singla, T., Tanwar, S., Badotra, S. ve Rana, A. (2021). Impact of Covid-19 on Education System. *2021 9th International Conference on Reliability, Infocom Technologies and Optimization (Trends and Future Directions) (ICRITO)*, 2021, pp. 1-6, doi: 10.1109/ICRITO51393.2021.9596401.
- Uçar, R. (2021). Koronavirüs (Covid-19) salgınında okul yöneticileri ve öğretmenlerinin yaşam kalitelerine ilişkin görüşleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 463-486. doi: 10.46928/iticusbe.797892
- WHO. (2022). *Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic*. World Health Organization. <https://covid19.who.int>
- WHO. (2022). *WHO Coronavirus disease (COVID-19) dashboard*. World Health Organization; 2020. Erişim adresi: <https://covid19.who.int/data>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (5. bs.), Ankara: Seçkin.
- Yamamoto, G.T. ve Altun, D. (2020). Koronavirüs ve çevrimiçi(online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

The pandemic period of coronavirus (COVID-19) has affected all the systems. During the Pandemic, state administrators have begun taking economic, health, and social measures. Formal education institutions would be closed worldwide, and the distance education system was started instead. For a considerable length of time, Schools in Turkey were also closed, and education was continued through distance education. The Pandemic has also affected our schools, parents, teachers, students, and administrators.

The understanding of school administrators' and teachers' duties and responsibilities has also changed with the distance education period. Students have started to learn lessons from the television, computer, tablet, or phone screen. As a result, a new type of problem has emerged in their schools that had not been experienced before. School administrators and teachers became the first people to face and deal with the problems related to this new situation in education.

Throughout the pandemic period, school administrators had to develop solutions to the problems of parents, students, and teachers, and teachers had to develop solutions to the problems of students and parents. School administrators and teachers were exposed to a crisis period that they had not experienced before. Identifying proposals for the solutions developed by the school administrators to the problems experienced during this crisis may contribute to the field and its practitioners. This study aims to determine the problems and solution suggestions faced by primary and secondary school administrators and teachers during the COVID-19 Pandemic. Based on the results obtained from the research, improvements can be made to how schools, teachers, and administrators can be prepared for extraordinary future situations such as natural disasters, fire, pandemics, and war.

2. METHOD

Phenomenology research design, one of the qualitative research methods, was used in the study. In addition, one of the "purposive sampling methods," which is "maximum variation sampling," was used in the study. The researchers conducted the data collection tool and prepared a semi-structured interview form. The semi-structured interview form was administered as a pilot by taking the expert opinion of 2 (two) experts and conducting face-to-face interviews with 1 principal, 1 assistant principal, and two teachers. Based on the information obtained from the pilot application and expert opinions, the content of the semi-structured interview form was determined as 4 main questions and 2 probe questions. In this study, data were collected between May 2021 and January 2022 by conducting individual interviews. The study group of the research includes 32 administrators and 32 teachers. The interviews lasted between 30-35 minutes. The data obtained during the interview were converted into plain text.

3. FINDINGS, DISCUSSION, AND CONCLUSION

The problems experienced in schools during the Pandemic period of Covid-19 have been identified as technological tools, internet access, cleaning and hygiene, learning losses, absenteeism, fear anxiety, socialization, school engagement, and school management duties and responsibilities.

During the Covid-19 Pandemic, students' participation in distance education courses remained very low due to the lack of technological tools (computers, tablets, phones, etc.), internet access problems, and power cuts in distance education. The Pandemic also made the existing cleaning and hygiene problem in schools more visible. As a result, it has been determined that students experience problems in attendance or participation in face-to-face and distance education classes, and students experience learning losses due to such problems. Our research shows that the problem of educational technologies and internet infrastructure inadequacy is an obstacle for families with low or medium socio-economic levels to access distance education. For this reason, it can be said that the problems emerging from the incapacities of educational technologies that prevent access to the education cause inequalities in learning among students.

The solutions that school administrators and teachers bring to the problems in the pandemic process are defined as different ways of teaching, guiding and informing, making changes in the use of physical space, cleaning and hygiene, and providing technological equipment. During the Pandemic, to manage the teaching process effectively, it has been observed that teachers and administrators have developed different teaching methods for students who do not have tablets, computers, phones, and internet in distance education or do not have enough internet. It has been stated that lessons are taught through social media tools (such as WhatsApp, etc.), giving homework/activity, giving lecture notes by phone or message, and making a curriculum according to the student. With these practices, it can be said that teachers try to reach students by using the means at their disposal. During the Pandemic, problems related to cleaning and hygiene information, use of technological tools, and communication are tried to be solved by providing guidance and information to parents, students, and teachers. Similarly, it was stated that by making changes in the physical spaces of the schools, efforts were made to ensure that students and teachers reach safer and healthier education. In this context, school administrators have made a series of arrangements, such as creating waiting areas outside the school garden and making the school's computers and internet available to students.

The positive aspects of the pandemic period are listed as awareness of cleanliness and hygiene, the importance of technological tools and school, crisis management, and individual and social awareness. In contrast, the negative aspects are listed as socialization, school discipline, anxiety-fear, the inefficiency of distance education, technology addiction, and economic problems. Although the Pandemic is mostly perceived as a process in which negative situations are experienced, it can also be said that it helps to increase awareness in managing education in times of crisis. In addition, it has enabled people in different fields to make inquiries, such as increasing the quality of life of educators in general, making sense of life, and rethinking education management.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 06/12/2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 14

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI: Araştırmada her iki yazar eşit düzeyde katkı sunmuştur.

ÇATIŞMA BEYANI: Yazarlar araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal bireysel çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan ve kabul eder.